

מחשבת קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

סנהדרין ס

עניין: עבודה זרה דבעל פעור ומרקוליס – נצרות ואיסלם

שו"ת הרמב"ם ס"י רסט

שאלה (א) על אלו הישמעאלים שאמרת שאינם עובדי עבודה זרה. ואמר לך רבך שהם עובדי עבודה זרה והאבנים שמשליכין בתרפותן הן למרקוליס. (ב) והשיב לך שלא כהוגן עד שנתעצבת אל לבך ונכלמת וקרא עליך ענה כסיל כאולתו.

תשובה. (א) אלו הישמעאלים אינם עובדי עבודה זרה כלל וכבר נכרתה מפיהם ומלבם והם ימחידים לאל יתעלה יתור כראוי, יתור שאין בו דופי. ולא מפני שהם משקרים עלינו ומזכירים ואומרים

אדיר במרום

והנה הנ... י"ש הוא בסוד אדום, בסוד עשור, וכח טומאתו בסוד צוואה ורתחת, (גיטין נז.) שעל כן הוא נידון בה. והוא בחי' הוזהמא הנדחית מן הקדושה, ורתחת בדין קשה שבה. ומשם כח גדול לס"א לטמא הבריות. וזה סוד פעור, שעבודתו בכך. ותבין קשר הדברים, כי [ס"א] זאת אינה מתחזקת בעולם אלא ע"י הונות דוקא, וזה סוד שטים, שהוא מעיין הגורם זנות. וזה הדבר עומד תחת קליפת מואב, שגם היא בסוד הזנות, בחוצפא שהיא הבכירה, שקראו כך על שם אביה, והבכירה והצעירה הם שתי קליפות קשות, כמ"ש אחר כך בס"ד. והנה הלכו המדינים ונתחברו כמואב, ואז נתגבר הזנות, ונתחזק ענין הצוואה ורתחת, ויצאה אמונה כזו, שהוא כזכר, ע"י הטמא י"ש שהוא זמרי. ואז אמרו למשה: בת יתרו מי התירה לך (סנהדרין פב.). וזה היה הקלקול הולך לבחי' התורה ממש. ומשם יצאה אחר כך האמונה ... בעולם. והנה זה הטעם שנקבר משה מול בית פעור בארץ מואב, כדי להכניע קליפה זאת, עד שתבער מן העולם לע"ל, ואז יצא משה מקבורתו, כי הוא הוא המחזיק התורה. והבן היטב הענין, שהוא מתפשט לכמה ענפים רבים, והם מבוארים וגלויים לפי ההקדמה הזאת, לא אוכל להאריך כל כך בזה. ותבין בזה סוד אליהו שהרג זמרי, והוא העתיד להיות לפה למשה, ולהחזיר התורה על תיקונה.

אגרא דכלה

פרשת ואתחנן

הקליפה, ע"כ דברי פה קדוש, ולי הקטן נראה עוד לפרש עפ"י מה שקבלתי כי הקליפת פעור היא המפתה למותרות, כי היא נהנה ממותרות כנוודע עבודתו שמקריבין לפניו מותרות הגוף [סנהדרין פ:ו], והנה הרודף אחר המותרות מאכילה ושתייה ומשגל להרבות תאותו, היא קליפת פעור המסיתו לזה, והנה

יד רמ"ה

לבלי חק, ולפי שעבודתו בכך נקרא בעל פעור, והזורק אבן למרקוליס, שלש אבנים יש בעיר ששמה מכה זו בצד זו ואחת על גביהן ונקראין מרקוליס ועבודתה בוריקת אבנים³⁸⁹, ואע"פ שאין עבודתה בזריקה גרידתא עד שיגלח את ראשו ואת זקנו ויזרוק בין שוקיו לאחוריו, כיון שעבודתו בזריקה כי זריק ליה מכל מקום מיחייב:

שער המצוות לאר"י פרשת עקב

והנה צריך לבאר ענין אכילת הדומם, כי הנה שמעתי ממורי ז"ל שהוא בחינה אמצעית שבין לפעמים יהיה איזו מגולגל במעט עפר והאדם נהאזה הדומם אל הצומח, וכמו שביארו חכמי הטבע כי לאכול העפר הוא כנוודע בטבעי בני אדם האוכלים בין כל מדרגה ומדרגה יש בחינה אמצעית, כמו העפר, או המשל אם נפל צרור עפר חוץ התבשיל אדני השדה היה שהיה בין הצומח והב"ח, והספוג ונתערב בו והאדם אוכל, וכן ע"ד זה הב"ח באוכלו אמצעי בין הדומם והצומח, וכן האלמוגים הנק' העשבים אוכל מעט עפר הנדבק בעשבים ההם, קורא"ל, והקוף אמצעי בין הב"ח לאדם. ולכן ארז"ל ואיפשר כי שם מגולגל איזו נפש אדם. ואמנם המלח במס' שבת ק"ל הנוטל מלח ממחצבו הרי זה תולדת איזו בחינה דומם והוא מכלל הצומח. ופעם אחרת קוצר וחייב, הרי כי נחשב מכלל צומח כי אין קצירה אלא בגדולי קרקע, וכן המים אשר מהם נעשה המלח גם הם נק' צומח ולכן הם חיים ומתנועעים ממקום למקום, והרי נח' ענין האכילה

ספר הליקוטים לאר"י פרשת בראשית

לעשיה ויצירה בריאה אצילות. וכן במזבח היה מכל ד' יסודות, מיסוד הדומם מלח ומים שהוא עשיה, ומיסוד הצומח סולת ושמן ויין שהוא יצירה, ומיסוד הבעלי חיים צאן ובקר בבהמה, ותורים ובני יונה בעוף שהוא בריאה. והמקריבים אותם שהם כהנים ליום וישראלים, והבעלים עצמם שהם מקריבים את עצמם, הוא אצילות. ויש שנאלל לאשים, וזהו לחמי לאשי, והוא עשיה. ויש ריה, והוא יצירה. ויש ניחות, והוא בריאה. ויש לה, והוא אצילות.

והענין הוא, שכיון שנפלו הניצוצות של אור בתוך הקליפות, קצתם נפלו בדומם וקצתם בצומח, וקצתם בבעלי חיים וקצתם במדבר. ולפיכך ארז"ל אין לך עשב מלמטה שאין לו שר מלמעלה שמכה בו ואומר גדל, דהיינו הניצוצין של אור שנפלו. והם מגדלים את הכל, עד שמעלים אותם ע"י בני אדם שמבררים את הטוב מהקליפה. ולזה הוזהרה התורה שלא לזרוע כלאים ולא להרביע כלאים, שלא לערבב הניצוצות של אור זה בזה ולא יעלו כהונן. ולפיכך בזמן שהיה ב"ה קיים, היה הקרבן להעלות הניצוצות ולבררם. ועכשיו שאין מקדש, התפילה

רמב"ם וראב"ד פ"ה מהלכות תשובה

ליתן את הדין: ה' שמא תאמר והלא הקב"ה יודע כל מה שיהיה וקודם שיהיה ידע שזה יהיה צדיק או רשע או לא ידע. אם ידע שהוא יהיה צדיק אי אפשר שלא יהיה צדיק ואם תאמר שידע שיהיה צדיק ואפשר שיהיה רשע הרי לא ידע הדבר על בוריו. דע שתשובת שאלה זו, ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים וכמה עיקרים גדולים והררים רמים תלויים בה אבל צריך אתה לידע ולהבין בדבר זה שאני אומר. כבר בארנו בפ' שני מהלכות יסודי התורה שהקב"ה אינו יודע מדעיה שהיא חוץ ממנו כבני אדם שהם ודעתם שנים. אלא הוא יתעלה שמו ודעתו אחד ואין דעתו של אדם יכולה להשיג דבר זה על בוריו וכשם שאין כח באדם להשיג ולמצוא אמתת הבורא שנאמר כי לא יראני האדם וחי כך אין כח באדם להשיג ולמצוא דעתו של בורא. הוא שהנביא אמר כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי. *וכיון שכן הוא אין בנו כח לידע היאך ידע הקב"ה כל הברואים והמעשים אבל [וג]ידע בלא ספק שמעשה האדם ביד האדם ואין הקב"ה מושכו ולא גוזר עליו לעשות כך. ולא מפני קבלת הדת בלבד נודע דבר זה אלא בראיות ברורות מדברי החכמה. ומפני זה נאמר בנבואה שרדני את האדם על מעשיו כפי מעשיו אם טוב ואם רע וזה הוא העיקר שכל דברי הנבואה תלויין בו:

השנת הראב"ד

*וביון שכן הוא אין בנו כח לידע היאך ידע הקב"ה כל הברואים ומעשה ידיהם. א"ל לא נהג זה המחבר מנהג החכמים שאין אדם מתחיל בדבר ולא ידע להסלימו והוא החל בשאלות קושיים והניח הדבר בקושיא והסבירו לאמונה ועזב היה לו להניח הדבר בתמימות התמימות ולא יעזוב לנס ויניח דעתם בספק ואולי שעה אחת יכלו להסיר כללם על זה. ואע"פ שאין תשובה נלמדת על זה טוב הוא לסמוך לו קצת תשובה ואומר, אם היו לדקת האדם ורשעתו תלויים בגזירת הבורא ית' היינו אומרים שידענו היה גזירתו והיטה לנו השאלה קשה מאוד ועשוי שהבורא הסיר זו הממשלה מידו ומסרה ביד האדם עצמו אין ידיעתו גזירה אלא היא כידעתם האלטרנטיביים שיוצרים מנהג אחר מה יהיו דרכיו של זה והדבר ידוע שכל מקרה האדם קטן וגדול מסרו הבורא בזה המעלה אלא שגמון כי השכל להיטותו מחזיקו לנאת מחמת המלך והוא הכח הנמון נלמד להיטותו טוב או רע והבורא יודע כח המלך ודענו אם יש כח בשכל להיטותו או לא מידו אם לא וזו הידיעה אינה גזירה, וכל זה אינו שיהיה: